

Ochrana klimatu pohledem ze školních lavic

Výzkumný report k anketě pro tvorbu metodiky v rámci projektu:
„Ekoškola a ochrana klimatu – Od individualismu k občanské participaci“

Jan Krajhanzl, Barbora Klocová

Jednominutové shrnutí

Cílem ankety bylo zmapovat, jak změnu klimatu a jeho ochranu vnímají ti, na které se zaměřuje projekt „Ekoškola a ochrana klimatu – Od individualismu k občanské participaci“. On-line anketa probíhala na přelomu 2020/2021, od prosince do února. Zúčastnilo se jí 206 dětí a dospívajících, převážně členek a členů Ekotýmu ze všech koutů České republiky.

Ministudie přinesla řadu zjištění aplikovatelných v klimatickém vzdělávání. Určitou překážku představuje například to, že oslovení si změnu klimatu často spojují s dopady, které se projevují ve vzdálených regionech. Mnohdy nevědí, jak konkrétně se mohou do ochrany klimatu zapojit, např. ve své škole. Většinu pozornosti věnují spotřebitelskému chování. Rádi by se více dozvěděli právě o tom, jaká řešení vedou k ochraně klimatu, často postrádají také faktografické informace o příčinách a dopadech změny klimatu. Jakkoliv se jednalo o méně osobní formát dotazování, tedy dotazníkové šetření, z odpovědí bylo zřejmé, jak je změna klimatu pro řadu dětí a dospívajících stresujícím tématem, spojeným často s obavami, úzkostmi i depresemi, stejně jako nepochopením ostatních. Důležité je proto podporovat sebepěči dětí a dospívajících, stejně jako jejich sociální dovednosti pro komunikaci a spolupráci při ochraně klimatu.

Patnáct praktických tipů, jak pracovat s výsledky ankety v praxi, najdete hned na další straně.

Projekt Ekoškola a ochrana klimatu – Od individualismu k občanské participaci podpořila Nadace OSF v rámci programu Active Citizens Fund, jehož cílem je podpora občanské společnosti a posílení kapacit neziskových organizací. Cílem programu je dále inspirace k aktivnímu občanství a pomoc znevýhodněným skupinám. Program Active Citizens Fund vstoupil do České republiky v září roku 2019 s cílem podpořit neziskové organizace neohledně na jejich velikost a zkušenosti. V České republice jej spravuje konsorcium, které tvoří Nadace OSF, Výbor dobré vůle – Nadace Olgy Havlové a Skautský institut. Program je realizován v rámci Fondů EHP a Norska 2014–2021. Prostřednictvím Fondů EHP a Norska přispívají státy Island, Lichtenštejnsko a Norsko ke snížení ekonomických a sociálních rozdílů v Evropském hospodářském prostoru (EHP) a k posilování spolupráce s 15 evropskými státy. Důležitým posláním programu je také spolupráce mezi Českou republikou a dárcovskými státy. Jde o spolupráci mezi českými neziskovými organizacemi a organizacemi z Islandu, Lichtenštejnska a Norska.

Iceland
Liechtenstein
Norway



Active
citizens fund

| Nadace OSF

VDV
VÝBOR DOBRÉ VŮLE
Nadace Olgy Havlové

SKAUTSKÝ
INSTITUT

Interpretace pro praxi: 15 tipů pro klimatické vzdělávání

1. Řada oslovených si změnu klimatu spojuje především s dopady, které se odehrávají v jiných regionech světa (např. topící se lední medvědi, tání ledovců, stoupající hladina oceánů, pouště). Vnímaná **vzdálenost změny klimatu** je přitom podle řady výzkumů překážkou pro ochotu se angažovat na místní úrovni. Je důležité **ukazovat klimatickou změnu v českém kontextu, připomínat, jaké dopady má tady a teď**, a také, jaké bude mít v nejbližších letech. (otázka č. 1)
2. Je pozitivní, že si část dotazovaných uvědomuje vazbu změny klimatu se snižování biodiverzity. Někdy je však tato vazba i přeceňována: například pokud v české krajině ubývá dramaticky některých druhů (např. hmyzu a ptáků v zemědělské krajině), není primární příčinou změna klimatu, ale způsob hospodaření v krajině. Negativní dopady na přírodu proto nelze redukovat na změnu klimatu, nebo environmentální výchovu na klimatickou. Užitečné proto bude předcházet tomuto populárnímu miskonceptu, který klade rovnítko mezi oba problémy, a v metodice stručně **ukázat průniky a rozdíly mezi změnou klimatu a úbytkem biodiverzity**. Ostatně data ukazují i obecnější nedostatek, když potvrzují, že žáci a studenti jen minimálně rozlišují mezi ochranou klimatu, ochranou životního prostředí a ochranou přírody. (otázka č. 1)
3. Dalším miskonceptem, který by stálo za to v metodice reflektovat, je představa změny klimatu jako „globálního oteplování“. Ve skutečnosti však změna klimatu může v některých regionech přinést dlouhodobé ochlazení, event. výkyvy počasí k nižším teplotám. **Správné pochopení komplexních dopadů změny klimatu zvýší odolnost zúčastněných proti různým dezinterpretacím**, které se mezi veřejností při každém chladnějším nebo deštivějším počasí šíří. (otázka č. 1)
4. Velmi okrajově si respondentky a respondenti s klimatickou změnou spojují dopady pro lidstvo a budoucí generace. To zákonitě vede k podceňování toho, co pro nás bude změna klimatu v bližší či vzdálenější budoucnosti reálně znamenat. Potřebné je proto **společenské důsledky změny klimatu integrovat do samotného jádra výkladu o dopadech změny klimatu**, nezapomínat na reflexi této dimenze v žádných scénářích budoucnosti. (otázka č. 1)
5. Stejně menšinově jsou v odpovědích zmíněny antropogenní příčiny změny klimatu. Například energetika, která v České republice – jako jedné z nejfosilnějších ekonomik světa – představuje 40 % emisí ekv. CO₂, je v odpovědích zmíněna jen 2krát (!). Dokud žáci a studenti neporozumí reálným příčinám (např. emise ze zmíněné energetiky, ale také průmyslu, zemědělství, dopravy) a nedohlédnou reálné dopady (viz výše), významně to bude snižovat jejich schopnost podniknout pro ochranu klimatu účinné aktivity. Dobrou zprávou je, že o **fakta o příčinách a dopadech změny klimatu** projevují oslovení velmi silný zájem (otázky č. 1 a č. 3)
6. Prakticky vůbec si oslovení neasociují klimatickou změnu s konkrétními možnostmi ochrany klimatu. Dokud změna klimatu bude ve výuce tematizována především jako problém, bude více mladých lidí stagnovat v pasivitě, event. obavách a depresích. Pro vyvolání efektivní akce je nezbytné **konceptualizovat změnu klimatu především s důrazem na možnosti jejího řešení**. (otázka č. 2)
7. Nejistota, jak se zapojit do ochrany klimatu, je patrná i z dalších odpovědí. Právě o řešení, jak chránit klima, projevují oslovení největší zájem. Více než polovina z tohoto vysoce výběrového/motivovaného vzorku si není jista, zda pro ochranu klimatu něco dělá (!), zároveň je pocit bezmoci, malá šance něco ovlivnit největší překážkou jejich zapojení do ochrany klimatu (!). To se tedy jeví jako jeden ze zásadních úkolů klimatického vzdělávání: **poskytnout dětem a mladým lidem inspiraci k praktickým a dostupným aktivitám**, aby se o klimatické změně nejen učili, ale také se do jejího řešení mohli zapojit. (otázky č. 4, č. 5 a č. 7)
8. Pokud jsou dotazovaní aktivní, je to především spotřebitelsky a šetrným nakládáním s odpady. Různé formy angažovanosti/aktivismu jsou zastoupeny výrazně méně. To je na jednu stranu adekvátní věku, na druhou stranu je třeba znovu a znovu **připomínat, jaká je účinnost jednotlivých aktivit** (např. třídění odpadu skutečně nestačí), že **planetu z domova nezachráníme, že zásadní je angažovat se ve věcech veřejných** (zpočátku například místních, regionálních, nakonec i celostátních). (otázka č. 5)
9. Celkově ochrana klimatu v odpovědích zúčastněných působí jako něco komplikovaného, k čemu je třeba hodně znalostí a dovedností – tedy i něco nedostupného, co dělají „ti hrdinové“. Je důležité

klimatické vzdělávání metodicky koncipovat tak, aby bylo implicitně zřejmé, že **změna klimatu je téma otevřené a zvládnutelné pro každého**. (otázky č. 1, č. 2, č. 3, č. 4., č. 5, č. 7).

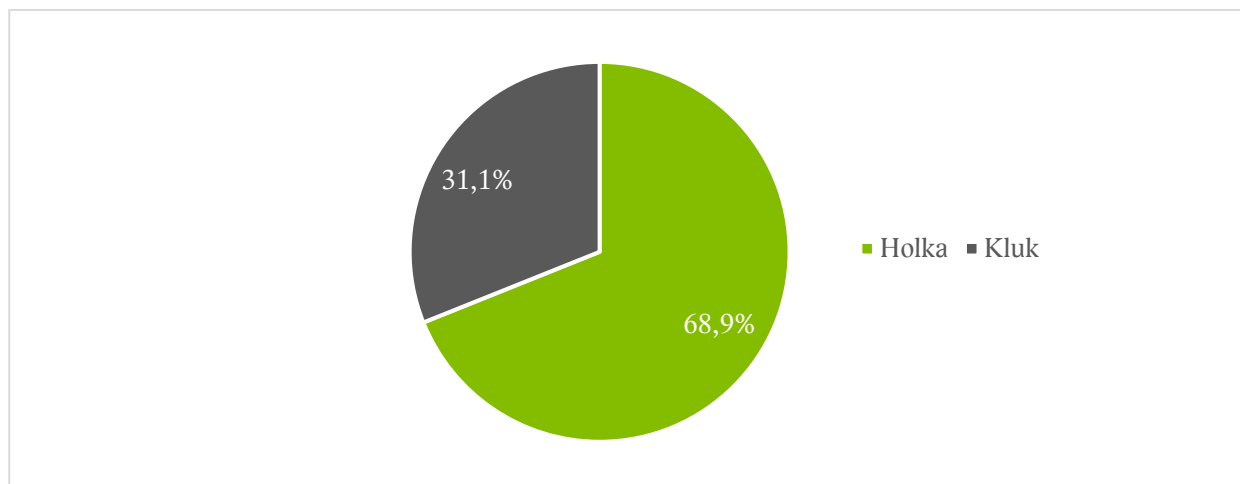
10. Obavy, deprese či jiné negativní pocity si oslovení se změnou klimatu asociují velmi často. Má proto velký význam reflektovat i tuto stránku problematiky, neučit jen vědomostem a dovednostem, nepodporovat jen postoje a proklimatické chování, ale věnovat se také sebepěči. **Učit děti a mladé lidi, jak se se změnou klimatu vyrovnávat**, jak se o sebe tváří v tvář tomu historickému problému postarat (copyingové strategie). Ochranu klimatu nelze zvládnout sprintem, ale čeká nás maratón, který bez vytrvalých, odolných běžců, kteří jsou schopni se o sebe postarat, nemůžeme zvládnout. (otázky č. 2 a č. 3)
11. Právě v návaznosti na prožívané klimatické úzkosti, strachy, deprese, ale také v některých případech pocity osamění, je důležité děti a dospívající **seznamovat s lidmi (osobně nebo vzdáleně), kteří se ochranou klimatu zabývají**. Stejně tak je důležité vyvažovat přirozené negativní emoční naladění tématu **pozitivními příklady a dobrými zprávami z dění v ochraně klimatu**. (otázky č. 2 a 3)
12. Pokud se týká sociálního prostředí, je patrné, v jakém vnitřním i vnějším tlaku oslovení žijí. Na jednu stranu jednoznačně uznávají až obdivují ty, kteří se ochraně klimatu věnují. Na druhou stranu sami čelí odmítání, podceňování, dokonce i výsměchu a shazování. Nepříznivé reakce jejich okolí tvoří podle odpovědí zúčastněných jednu ze zásadních překážek větší angažovanosti, navíc více než polovina dotazovaných – přitom vysoce motivovaných pro změnu klimatu – o tématu nemluví se svým nejbližším okolím, tedy rodinou ani spolužáky! Navíc jak ukazují odpovědi, nízká sebedůvěra je pro ně jedna z významných překážek pro další angažovanost v ochranu klimatu. Velký význam má proto rozvoj **emočních dovedností** (někdy označovaných také jako emoční inteligence), stejně jako **sociálních dovedností** (sociální inteligence) pro zvládnutí takových náročných vztahových situací, stejně jako pro úspěšnou komunikaci ochrany klimatu s jejich spolužáky, vyučujícími a širším okolím. Významně to může posílit jejich sebedůvěru – právě schopnost zapojit ostatní, přesvědčit je, motivovat, vzájemně spolupracovat, ale také si říct o podporu a vyslechnutí, se vrací jako klíčové téma i v dalších otázkách. (otázky č. 7, č. 9, č. 10, č. 11, č. 17)
13. V klimatickém vzdělávání je důležité zaměřovat se nejen na žáky, ale také na vyučující. Děti a dospívající, kteří mají zájem angažovat se, se už tak potýkají s velkou překážkou nezájmu vrstevníků, která je dokáže snadno odradit. Nezájem pedagogů a pedagožek se však v odpovědích objevuje jako jedna z bariér proklimatického chování. Je to v kontrastu s tím, že dotazovaní potřebují podporu a uznání ze strany někoho, koho považují za autoritu, ke komu možná vzhlížejí. Je třeba, aby **vyučující sehráli významnou roli v klimatickém vzdělávání, aby uměli o klimatu nejen vzdělávat, ale také podporovat iniciativu a motivaci dětí a dospívajících**. Ze stejného důvodu by bylo ideální zabývat se také posilováním vstřícnějších, empatičtějších přístupů u rodičů. (otázky č. 7, č. 9, č. 10, č. 11, č. 17)
14. Oslovení se dosud aktivně nevěnovali psaní článků či točení videí o změně klimatu. Může to pro ně být náročná meta, ke které jim mohou kromě faktografické orientace v tématu (viz výše) chybět také praktické dovednosti (slohové, filmové) a sebedůvěra. Podstatné je neztrácet ze zřetele, že ne každý má pro tyto činnosti vloh. Jestliže má být právě taková angažovanost jedním z výstupů projektu, znamená to pro řadu oslovených delší kus cesty, na které budou potřebovat dost **metodické – a řekněme i motivační/koučovací – podpory**. Ve svých prvních pokusech, často obtížných a nesmělých, budou často zranitelní. O to důležitější je designovat prostředí pro jejich začátečnické počiny tak, aby jim neublížilo, aby jim poskytlo **povzbuzující, oceňující zpětnou vazbu**. Velmi dobře by tyto potřeby mohl naplnit **mentor**, jak reflektují i sami dotazovaní. (otázky č. 12, č. 13, č. 14)
15. Anketa přinesla také příznivé zjištění, že přibližně dvě třetiny zúčastněných jsou přesvědčeni, že ovlivňují, jak jejich škola chrání klima. Popis toho, co ovlivňují, však zůstává poměrně vágní, pouze jednotlivci zmínili konkrétní projekty. Také odpovědi dotazovaných ukazují, že se *chce*, ale většina neví přesně *co a jak*. Významně by tedy pomohl **přehled praktických možností, v čem a jak mohou žáci a studenti ovlivňovat ochranu klimatu ve své škole**. (otázky č. 15, č. 16, č. 17)

Výzkumný vzorek

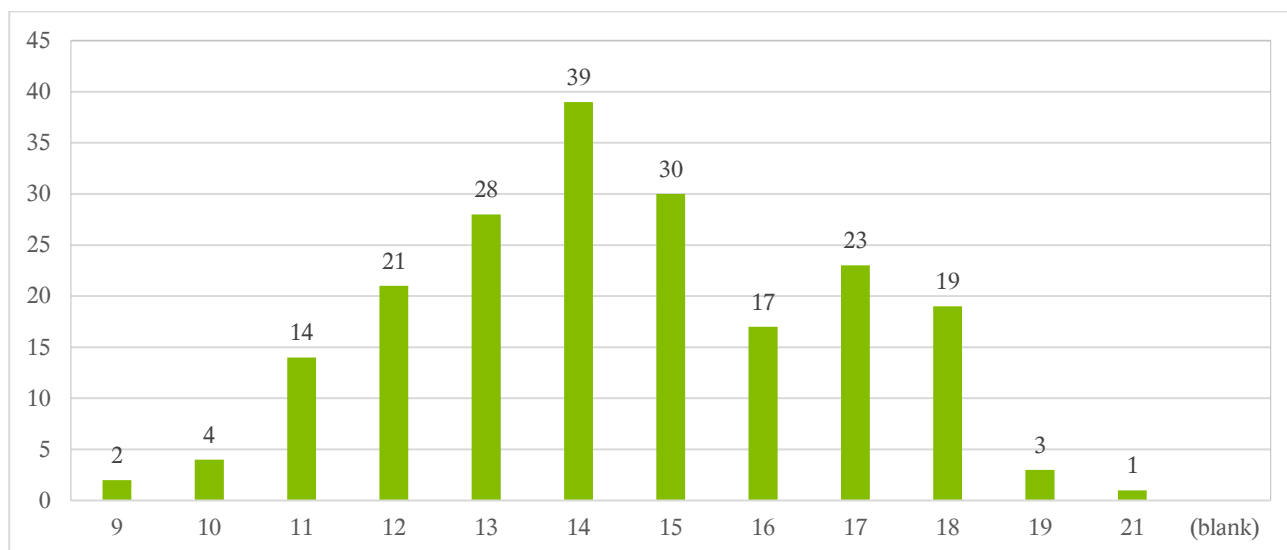
Anketu vyplnilo 206 respondentek a respondentů.

Většinu tvořily dívky (téměř 69 %), průměrný věk dotazovaných je 14,5 roku – věkovou strukturu podrobně zobrazuje graf č.2. Přibližně dvě třetiny zúčastněných chodí na základní školu, viz graf č. 3.

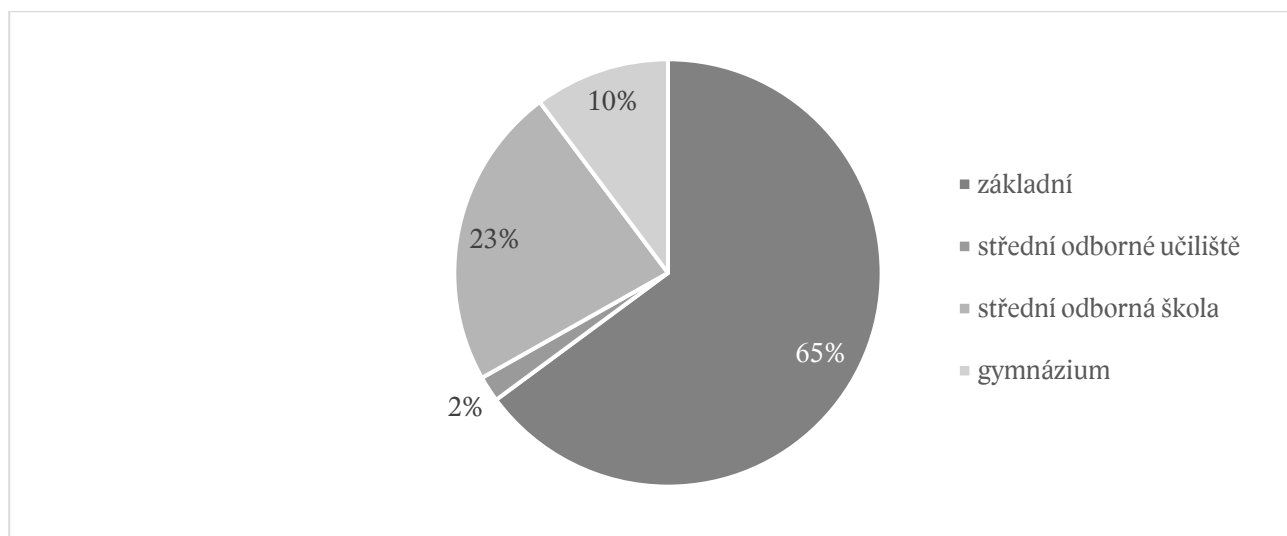
Členkou nebo členem ekotýmu je 84 %, nejčastěji se jej účastní 1-2 roky (zhruba 38 %), viz graf č. 4.



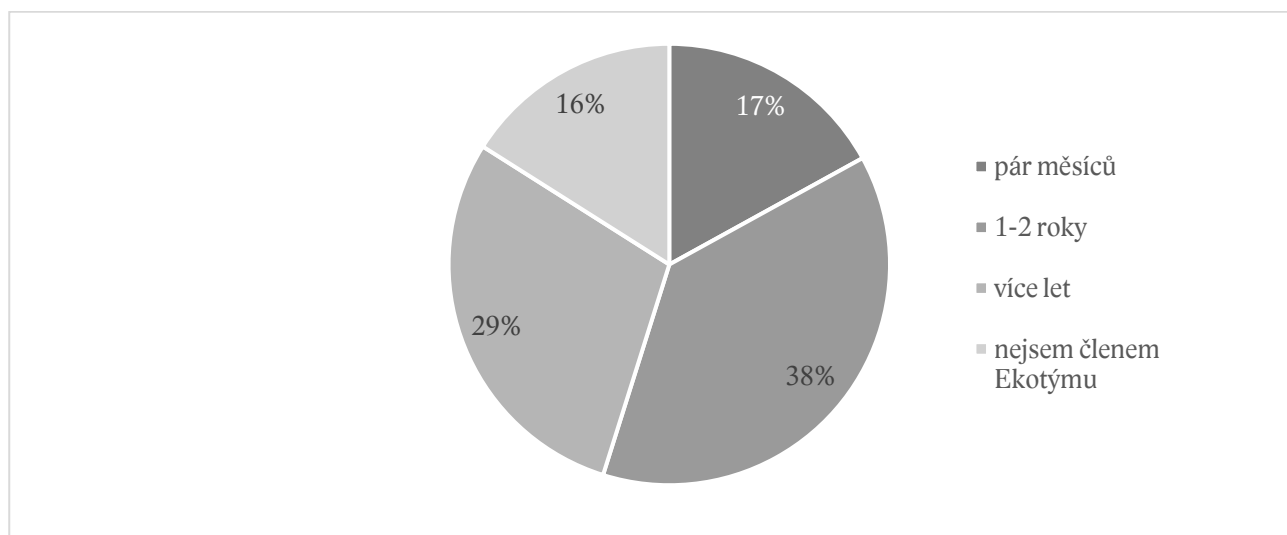
Graf č. 1 Pohlaví dotazovaných



Graf č. 2 Věk respondentů a respondentek



Graf č. 3 Typ školy



Graf č. 4 Členství v ekotýmu

Podrobně: Anketní otázky a odpovědi zúčastněných

„Co se Ti vybaví, když se řekne změna klimatu? Můžeš napsat, co Ti všechno proběhne hlavou.“ (otázka č. 1)

Vzhledem k tomu, že tato otázka byla položena poměrně otevřeně, byly odpovědi velmi různorodé a pokrývaly velké množství oblastí spojených se změnou klimatu. Z odpovědí respondentů bylo vytvořeno 34 kódů, některé z nich byly dále seskupeny do 13 kategorií. Velké množství kódů a kategorií je dáno velkou rozmanitostí a jedinečností odpovědí. Seznam kategorií včetně jejich četností je k dispozici v příloze, stejně jako u ostatních otázek.

Odpovědi byly jak velmi stručné a heslovité, tak také více promyšlené a obsáhlé, někdy i s poměrně složitými pojmy:

„Oteplování, tání ledovců, zvedání hladiny oceánů, změna albeda, vymírání, invazní druhy, utužení a zasolení půd, kyselá dešť, smog, nižší hladiny podzemních i povrchových vod, nitrifikace, kontaminace žp.“ (resp. č. 36)

„Globální oteplování. Větší horka v létě, méně sněhu v zimě, roztávání ledovců. Zvyšování hladiny oceánů a zatopení přímořských oblastí. Nebezpečí pro všechny, které jsme si sami způsobili. Ohrožení života na Zemi pro další generace (méně pitné vody). V některých oblastech bude naopak větší zima. Celkově se spousta dnes obyvatelných míst stane neobyvatelnými. Lidstvo s tím navíc skoro nic nedělá. Ano, jsou tady Greenpeace a jiní aktivisté, ale myslím, že to nebude stačit.“ (resp. č. 61)

Některé odpovědi byly bez emočního zabarvení, tzn. čistě informační, jiné naznačovaly projevy různých emocí:

„Vybaví se mi mnoho negativních dopadu, jako zvyšování hladiny moři, zvyšování teplot, vymírání živočichů, neohleduolé chování lidí: nezodpovědnost!“ (resp. č. 26)

„Babiš a korporáty ničí životní prostředí a šlapající po našich občanských právech.“ (resp. č. 33)

„Hlavně to, že je to opravdu aktuální téma a že je to nebezpečné. Že za chyby nás lidí platí zvířata, rostliny,... není to fér.“ (resp. č. 85)

„Chudák lední medvěd rostava se mu led.“ (resp. č. 99)

V odpovědích se obecně objevovaly **příčiny i důsledky změny klimatu**, a to jak pro svět přírodní, tak lidský. Nejvíce zastoupeny byly odpovědi, které jsme označili jako **atmosférické a meteorologické aspekty** (143x). V odpovědích zmiňovali respondenti různé fyzikální změny a vlastnosti jako teplota, srážky, tlak, sluneční záření, změna počasí a podnebí, znečištění ovzduší, ale také ozonová díra (miskoncept). Řada respondentů (konkrétně 34) si změnu klimatu spojuje také s různými **extrémy**, jako jsou například povodně, extrémní horka nebo požáry, případně přírodní katastrofy.

Do samostatné kategorie byly zařazeny odpovědi typu **oteplování, globální oteplování nebo teplo**. Celkem se tato kategorie objevila v odpovědích 82krát. Velmi často to byla jediná asociace, kterou respondenti uvedli.

Druhým nejčastějším typem odpovědi byly odpovědi vyjadřující nějakým způsobem **dopad klimatické změny na životní prostředí**, přírodu, krajinu nebo biodiverzitu (celkem 106x). Nejčastěji respondenti zmiňovali konkrétně tání ledovců a zvedání hladiny oceánů (28x), sucho nebo pouště (28x) a dopad na biodiverzitu, často ve smyslu vymírání druhů (25x).

Dopady pro lidstvo a budoucí generace byly v odpovědích zmíněno výrazně méně než v případě důsledků pro životní prostředí, celkem 16krát. Respondenti se o této kategorii buď zmiňovali jen obecně: *„Je ohroženo fungování všech krajinných složek včetně lidské společnosti.“ (resp. č. 43)*, někteří ale zmiňovali i konkrétní oblasti, např. dopad na lidské zdraví a na zemědělství, ekonomiku a energetiku.

O něco více než dopady na společnost, byli zmiňováni **lidé a lidské aktivity jako příčiny změny klimatu**, celkem se tato kategorie objevila v odpovědích 30krát. Konkrétními zmiňovanými oblastmi byly například průmysl, doprava, fosilní paliva, spotřeba masa nebo odpady (především plasty):

„Je to velký problém, který je nutno řešit. Vybaví se mi továrny, znečištěné ovzduší, málo vody a velká vedra. Zimy už nejsou jaké bývaly. A za vše může člověk, ohrožuje celou planetu a dělá z ní velký skleník ve kterém jsme my.“ (resp. č. 119)

Je zajímavé, že poměrně známý pojem **uhlíková stopa**, se v odpovědích respondentů objevil pouze 2krát (resp. 206 a 105).

Ze zbylých kategorií stojí za zmínku, že někteří respondenti do odpovědi přímo uvedli, že změna klimatu je **problém**, často s dovětkem, že se málo nebo vůbec neřeší (celkem 9krát). Jiným se naopak změna klimatu rovnou spojila s **aktivitami, které pomáhají se změnou klimatu bojovat** (např. spotřebitelské chování nebo čistá energetika), nebo obecně s výzvou něco s tím udělat (celkem 11krát)

„Zastavení spalování a těžby fosilních paliv; omezení produkce plastů - zerowaste life; vymírání živočichů.“ (resp. č. 121)

„Používání látkových tašek, snížit lety letadlem, omezit potraviny ze zahraničí, nepodporovat tovární velkoobchody.“ (resp. č. 103)

Poměrně netradičním způsobem si změnu klimatu vyložili 4 respondenti, kteří vzali změnu klimatu jako „změnu k lepšímu“, např. „*Zlepšení podmínek, sníh v zimě, snaha lidí, zmírnění tepla, ...*“ (resp. č. 122).

Zajímavou asociací byly také různé **slavné osobnosti nebo organizace** (celkem 6krát), jmenován byl např. David Attenborough, Greta, Andrej Babiš, Evropská Unie nebo Greenpeace.

Pouze 4 respondenti uvedli, že **neví**, nebo odpověděli příliš neurčitě. „*Něco o přírodě,*“ napsala např. respondentka č. 91. „*Změna klimatu je asi nějaká změna, která má něco společného s přírodou,*“ uvedla respondentka č. 63.

„Jaké pocity v Tobě změna klimatu vyvolává?“ (otázka č. 2)

Změna klimatu v respondentech vyvolává širokou škálu emocí, v drtivé většině negativních (192 z 206 odpovědí).

Pro odpovědi bylo vytvořeno celkem 26 kódů/typů emocí, které byly dále rozřazeny do 7 kategorií (viz příloha).

Nejčastěji vyjadřovali respondenti emoce jako jsou **obavy, strach, úzkost**, celkem 54krát. Velmi často respondenti také zmiňovali, že mají ohledně změny klimatu **obecně negativní pocity** (43krát).

Respondenti také často odpovídali ve smyslu, že by se s tím **mělo něco udělat**, i když se ne vždy jednalo vyloženě o emoce, ale spíše výzvy (celkem 31krát).

„Určitě by se s tím mělo něco dělat, protože většina lidí to bere jako nepodstatnou věc. Ale je to potřeba řešit.“ (resp. č. 78)

„Mám pocit, že bych s tím strašně moc chtěla něco udělat, ale nedokážu to :(.“ (resp. č. 151)

Ve stejném množství se ale také objevovaly pocity jako **pesimismus a obavy o budoucnost**, nejistota:

„Nejistoty. Pořád mi v hlavě koluje otázka a co bude dále? Jak to tady za pár let bude vypadat?“ (resp. č. 157)

Určitou skupinu (27) tvořili také respondenti, kteří při myšlence na změnu klimatu **žádné zvláštní emoce** nepocítovali.

Zatímco někteří respondenti prožívají změnu klimatu spíše **pasivně a odevzdaně** (19krát), u jiných vyvolává naopak **pocity vzteku a frustrace** (16krát). Často ale jednotliví respondenti zmiňovali širokou škálu různých emocí:

„Trochu mě to znepokojuje, protože mám strach, že když se klima změní příliš, nebude, zde moct přežít toliko rozmanitých druhů rostlin a zvířat. Jsem našťvaný, protože za to můžeme my lidé.“ (resp. č. 15)

„Beznaděj. Nejvíce cítím beznaděj, že to nezvládneme. Je tady šance to zvrátit, ale to bychom ji museli využít. Potom je to vztek. Vztek na všechny lidi i na mě. Lidstvo to celé způsobilo a pokračuje

ve zhoršování následků, které ponese. Ne všichni, někteří jdou opačnou cestou, ale to podle mě stačit nebude. Na sebe jsem naštvaná, že to neřeším tak, jak bych mohla.“ (resp. č. 61)

Někteří respondenti také přiznali, že vlastně moc neví, **jak se mají cítit**, nebo to **neumí popsat**:

„Nevím, mrzí mě, že se s tímto svět musí potýkat, určitě si za to můžeme dílem sami, na druhou stranu se Země vyvíjí opravdu dlouho a změny se dějí normálně. Nevím, jaký bych z toho měla mít pocit...“ (resp. č. 21)

Přestože byla převážná většina emocí negativních, objevovaly se i zmínky o **pozitivním pohledu** na věc, celkem u 9 respondentů.

„Pozitivní jelikož se musíme nějak ponaučení a do teď nikdo neposlouchá takže nějaká drasicka změna musí nastat aby jsem si konečně uvedomily co děláme.“ (resp. č. 79)

„Dobré, jelikož je snaha o jeho zlepšení, což by vyvolalo pozitivní následky do budoucna.“ (resp. č. 122)

„Co by ses rád(a) o změně klimatu dozvěděl(a)?“ (otázka č. 3)

Z odpovědí na otázku, co by se respondenti rádi o změně klimatu dozvěděli, bylo vytvořeno celkem 15 kódů, které byly dále roztrženy do 8 kategorií (viz tabulka č. 3).

Úplně nejčastěji (86x) respondenti projevovali zájem o informace o **řešeních, jak chránit klima**, jak změnu klimatu zpomalit, co mohou sami udělat nebo také jak mohou angažovat a přesvědčit ostatní:

„Co můžu já, jako jednatel (popřípadě člen Ekotýmu nebo nějaké jiné menší skupiny lidí) udělat pro to, aby se změna klimatu zpomalila popř. zlepšila apod. Například čemu se v běžném životě vyhnout nebo co naopak začít dělat apod.“ (resp. č. 125)

„Ráda bych se dozvěděla, jak o tom informovat druhé, aby je to nějak motivovalo.“ (resp. č. 85)

Druhou nejčastější odpovědí (74x) byl zájem o **faktografický popis problému**, tzn. jak klimatická změna funguje, co je její příčinou, jak se projevuje, v jakém stavu se planeta Země aktuálně nachází apod.:

„Celkově by mě zajímalo jak to funguje. Jak je možné, že je někdy extrémní sucho a nebo zase dlouho sucho.“ (resp. č. 64)

Řada respondentů se také zajímala o to, jak bude vypadat **budoucnost** a jak se na ni připravit (celkem 12x).

Velmi často se ale také objevovaly nekonkrétní odpovědi typu „**vše**“ (29x), nebo naopak „**nic**“, případně „**nevím**“ (23x).

„Snažíš se dělat něco pro ochranu klimatu?“ (otázka č. 4)

Nejvíce respondentů (104) uvedlo, že si **nejsou jistí, jestli pro ochranu klimatu už něco dělají**. Pouze 6 ale zvolilo přímo odpověď ne. Všichni tito respondenti byli dále přesměrováni na otázku: „*Co si o tom myslíš, že někteří lidé zkouší chránit klima?*“

Celkem 95 respondentů odpovědělo, že **pro ochranu klimatu něco dělají**. Jim pak byla položena návazná otevřená otázka, co všechno konkrétně pro klima dělají.

„A co všechno jsi pro ochranu klimatu konkrétně zkoušel(a) dělat?“ (otázka č. 5)

V odpovědích respondentů se objevovaly různé kategorie proenvironmentálního chování, celkem z nich bylo vytvořeno 14 kódů, které byly dále sloučeny do 4 kategorií: spotřebitelské chování, odpady, angažovanost a péče o krajinu.

Nejvíce zastoupenou kategorií v odpovědích respondentů bylo spotřebitelské chování, do které spadají aktivity typu šetření zdroji (vodou, elektřinou), ekologická doprava nebo vegetariánství apod. Jednotlivé aktivity se v odpovědích objevily celkem 106krát. Nejvíce z nich byla jmenována ekologická přeprava.

„Veganství – živočišná výroba z velké části ovlivňuje globální oteplování. Cestuji více MHD než autem, nebo chodím pěšky. Jím sezónní a lokální potraviny.“ (resp. č. 7)

„Spíše dělám pro ochranu životního prostředí. Nekupuji výrobky které obsahují palmový olej. Čím menší poptávka po těchto výrobcích bude tak se přestanou vypalovat pralesy.“

„Ale naše rodina se snaží jezdit na kole nebo chodit pěšky než jet autem. Nejsem člověk který by se přivázal řetězem k bráně nějaké hnědo/černo uhelné elektrárně.“ (resp. č. 96)

Druhou nejčastěji zmiňovanou kategorií byly **odpady**, konkrétně šlo například o třídění, omezení množství, nebo opětovné použití věcí. Celkem se v odpovědích objevila 74krát.

Řada respondentů také uvedla, že se na boji se změnou klimatu podílí **angažovaně**, například prostřednictvím členství nějaké organizace (například také Ekotýmu) nebo chozením na demonstrace a podepisováním petic. Celkem bychom tyto kategorie našli v odpovědích 25krát.

„Na gymnáziu máme několik akcí, které nejsou přímo proti klimatu, ale nepodporují plýtvání, podporují Fairtrade. Také jsem podpořila několik petici.“ (resp. č. 26)

„Jsem členem greenpeace - podepisuji různé peice za ochranu klimatu.“ (resp. č. 7)

Poslední kategorií byla **péče o krajinu**, zde šlo například o sázení stromů nebo sbírání odpadků, v odpovědích byla zmíněna 14krát.

„Co si o tom myslíš, že někteří lidé zkouší chránit klima?“ (otázka č. 6)

Na tuto otázku odpovídali pouze respondenti, kteří si buď nejsou jisti, jestli pro ochranu klimatu něco dělají, a ti, kteří pro to nic nedělají (dohromady 110 zúčastněných).

Obecně se k otázce vyjádřila drtivá většina v pozitivním smyslu. Odpovědi byly rozděleny do kategorií podle toho, jak silně pozitivně snahy ostatních o ochranu klimatu vnímají – spíše pozitivně, pozitivně, velmi pozitivně. Dále byla vytvořena kategorie zahrnující názory značící obdiv, vděk a inspiraci. Samostatnou kategorií tvoří také odpovědi vyjadřující, že je boj se změnou klimatu potřeba. Poslední dvě kategorie tvoří odpovědi typu „nevím“ a „je to jedno“ (do které byla ale zahrnuta pouze jediná odpověď).

Nejvíce zastoupenou kategorií byla kategorie obecně pozitivní, která se v odpovědích objevila 38krát. Nejčastěji respondenti uváděli, že ochrana klimatu je „dobrá věc“, „dobrý nápad“, nebo že ti, kteří chrání klima, jsou „dobří lidé“.

Obdiv, vděk nebo inspirace se v odpovědích objevovaly také poměrně často, celkem byla tato kategorie zmíněna 22krát:

„Jsem jim vděčná, bez nich na tom bude tímhle tempem planeta špatně relativně brzo.“ (resp. č. 106)

„Jsou podle mě velice odvážní, mají můj respekt.“ (resp. č. 15)

Poměrně často se v odpovědích objevovala zmínka o tom, že by se **mělo zapojit více lidí**, nebo že těch, kteří pro klima něco dělají, je málo:

„Že je to správné a měli by se o to snažit všichni.“ (resp. č. 61)

„Že jich je kriticky málo, aby něco dokázali.“ (resp. č. 13)

„Beru to jako velké plus a obdivuji je, jenom je škoda že takovýchto lidí není více.“ (resp. č. 71)

Řada respondentů (celkem 16) si na druhou stranu nebyla jistá, **co si o tom mají myslet, nebo neměli na věc žádný názor.**

„Nemůžu soudit nic o změně klimatu nevím.“ (resp. č. 58)

Co Ti podle Tvého názoru brání dělat pro ochranu klimatu víc?“ (otázka č. 7)

Na tuto otázku odpovídali všichni respondenti bez ohledu na to, jestli už pro ochranu klimatu něco dělají, nebo ne. Zmíněna byla poměrně široká škála bariér ochrany klimatu, celkem se dá v odpovědích rozeznat 7 různých překážek proenvironmentálního chování.

Nejčastější bariérou ochrany klimatu byl **pocit bezmoci, malé šance něco změnit** Celkem do této kategorie spadá 86 odpovědí, ve kterých se respondenti odvolávají například na nedostatek času a financí, na svůj nízký věk nebo na koronavirus.

„Např. chodím do školní jídelny-nemůžu vynechat hovězí.“ (resp. č. 57)

„Možná je to tím, že jsem nezletilá a žiju s rodiči, takže dost věcí závisí na nich. Samozřejmě je tu možnost, že bych se s nimi domluvila a tak. Možná je to tím, že nevím, kde začít. Nebo, že se nedokážu dokopat něco změnit.“ (resp. č. 61)

„Penize a to, že bezobalu obchod je moc daleko (nebudu jezdit 2hodiny mhd na nákup a zpět s tezkyma taskama), někdy nevidím žádnou lepší alternativu (menstruace napr)“ (resp. č. 92)

Jako druhou nejčastější bariéru uváděli respondenti **sociální normy**, tedy nedůvěřivý a pasivní přístup ostatních lidí nebo společnosti ke změnám klimatu – nebo jim samotným.

„Lhostejnost ostatních lidí ke klimatickým změnám.“ (resp. č. 55)

„Že nemám moc velkou podporu= každý si myslí že sem dítě že toho moc nedokážu a že tohle téma není pro mě.“ (resp. č. 102)

„Neuvědomování si ostatních lidí to co dělají špatně z hlediska ochrany klimatu.“ (resp. č. 104)

„Brání mi přesvědčení většiny, že je např. jednodušší a pohodlnější vyházet vše do jednoho koše než třídit odpad, také je problém kupovat zdravé bio potraviny, protože méně ekologické produkty jsou o hodně levnější. Brání mi, že jsem ještě dítě a lidé neberou moje názory vážně.“ (resp. č. 126)

Třetí nejzmiňovanější oblastí byl **nedostatek informací**, který zmínilo 25 respondentů.

„Nevím víc bližších informací a nevím jak může pomoci normální člověk.“ (resp. č. 186)

Respondenti vyjadřovali také **nízkou sebedůvěru spojenou s jejich sociální rolí** (celkem 11x):

„Věk a to že jsem obyčejný člověk z maloměsta. Zkrátka nejsem ministr životního prostředí.“ (resp. č. 96)

„Jsem malý pán v tomhle světě. Pro větší ochranu klimatu, můžou více udělat politici.“ (resp. č. 64)

Za zmínku stojí také **nízká motivace nebo pohodlnost**, kterou vyjádřilo 8 respondentů.

U několika případů hrály roli **jiné hodnoty a zájmy**:

„Moje osobnost, mě spíš zajímá pokrok v technologii (třeba osídlení nové planety) než říkám že mě to nezajímá podporuji třeba Teslu (bohužel to není tak ekologický jak se zdá)“ (resp. č. 47)

„Nutí nás to změnit naše myšlení a každodenní činnosti, brání nám naše pohodlnost a kolikrát to spíše stojí víc energie, než aby nám to práci ulehčovalo.“ (resp. č. 123)

Pár odpovědí (3) naznačovalo **svalování odpovědnosti na druhé**:

„Asi to že pořát na světě budou existovat auta s pohonem na benzín a pořát lidi budou pálet binec a pořád budou existovat různé továrny a díky těmto věcem se nám zaprvé špatně dýchá a zadruhé díky kouři se nám mění klima ale naopak lidi potřebují oheň potřebují se zahřát aby přežily jenomže co teď můžeme si ale boužel i dalším bytostem ublížit i když si vybereme obě strany a proto musíme jednat protože máme ještě čas.“ (resp. č. 134)

Častěji ale respondenti odpovídali, že „neví“ (30krát), nebo že jim v tom „nic nebrání“ (21krát).

„Co si myslíš, že může kluk nebo holka jako Ty pro ochranu klimatu všechno dělat?“ (otázka č. 8)

U této otázky bylo identifikováno celkem 20 různých typů odpovědí rozdělených do 8 kategorií.

Nejčastěji (192x) respondenti uváděli jako možnost ochrany klimatu **spotřebitelské chování**, např. třídění odpadu, ekologický způsob přepravy, šetření zdroji nebo skromnost a omezení živočišných produktů.

Často (58x) byla také zmiňována potřeba vzdělávat se, zajímat se, myslet kriticky, motivovat a vzdělávat ostatní nebo šířit osvětu, být součástí ekotýmu nebo jinak **angažovaní**.

„Na naší škole máme ekotým, takže když je možnost, je podle mě dobré se tam zapojit. Já se tam dozvídám samé nové informace. Určitě třídít odpad. To nestojí žádné peníze. Promluvit si o ochraně klimatu s rodiči a domluvit se třeba na tom, že se budeme snažit kupovat jídlo, které je od lokálních dodavatelů. A i celkově o tom prostě mluvit/psát.“ (resp. č. 85)

„Přemlouvat lidi to nemá cenu!!!! Lepší bude když budeme pečlivě studovat abychom pak do budoucna mohli vymýšlet ekologické stroje.....města.“ (resp. č. 47)

„Pomáhat ve škole, co nejvíc se zapojovat do ekoparlamentu, žít tak aby to neublížilo planetě.“ (resp. č. 168)

Některé odpovědi spotřební a angažované chování propojovaly:

„Nejíst maso (nebo ho alespoň omezit), mléčné a jiné výrobky živočišného původu. Zbytečně nejezdit autem, nahradit jednorázové obaly a kelímky vícekrát použitelnými. Jít příkladem ostatním, dělat to všechno s radostí a ne se stížnostmi na nepohodlí. Co pak můžeme dělat všichni je, se podílet na sociálním a politickém životě a zajímat se a tím ovlivňovat větší útvary a korporace, než je jediný člověk sám za sebe.“ (resp. č. 125)

Z ostatních oblastí zmiňovali respondenti **péči o krajinu** (20x), např. sázení stromů, nebo **omezení emisí**, např. využívání obnovitelných (šetrných) zdrojů (17x).

Poměrně velká část respondentů (39) ale uvedla, že **neví**, jakým způsobem klima chránit.

„Mluvíš o ochraně klimatu s rodinou nebo spolužáky?“ (otázka č. 9)

Celkem 102 respondentů uvedlo, že se o ochraně klimatu baví s rodinou nebo spolužáky. 106 respondentů odpovědělo, že ne.

„A jaká témata doma nebo ve škole probíráš? Jaký z toho máš pocit?“ (otázka č. 10)

Ti, co odpověděli, že o ochraně klimatu doma nebo ve škole mluví, pokračovali na otázku, jaká témata konkrétně s ostatními probírají, a jaký z toho mají pocit.

Odpovědi na tuto otázku naznačují, že respondenti otázku pochopili různě. Obecně ale často zmiňovali spotřebitelské chování (34x) nebo dopady na životní prostředí (21x). Je ale těžké určit, jestli to mysleli tak, že oni sami tato témata doma nebo ve škole řeší, nebo jestli je to například něco, o čem se ve škole učí.

Několik respondentů se ale přímo zmínilo o tom, že se snaží témata klimatické změny sami s ostatními řešit:

„Doma jsme se bavili o omezování konzumace masa a dokonce se někteří přidali na mou stranu. Jsem ráda, že mám s někým možnost o tomhle mluvit i v mé rodině.“ (resp. č. 115)

„Doma obvykle probíráme dopad některých našich činností na klima apod. a pocit z toho obvykle nemám zrovna dobrý, protože jsou mnou sdělená fakta obvykle brána na lehkou váhu. Ve škole se bavíme o tom, jaký dopad mohou naše činnosti mít a i co dělat jinak, abychom ochraně přírody a klimatu pomohli.“ (resp. č. 124)

„S babičkou probírám ochranu přírody, třeba ochranu pralesů, moří a jak v Brazílii kácí deštné pralesy a místo nich sází palmy kvůli oleji. S mamkou probírám šetření energií a vody. A hodně třídíme odpad.“ (resp. č. 153)

Co se týče druhé části otázky, jaké z toho mají respondenti pocity, často odpovídali s ohledem na to, jaké mají obecně ze změny klimatu pocity, a ne to, jaký pocit mají z toho, když se o tom s někým baví. Občas se ale v odpovědích objevovalo, že si respondent připadal, že ho **ostatní neberou vážně**:

„Když se o tom bavím, cítím se sklíčeně, se mi smějou a říkají že to není důležité.“ (resp. č. 168)

„Většinou jsem na pár lidí ve třídě našťvaný že jsou líní dojít ke koši a vyhodit obal či něco jiného, mluvím spíš o tom že by se měli chovat trochu šetrněji, nikdo mě moc neposlouchá kvůli mému postavení ve třídě takže asi pocit (nepochopení?).“ (resp. č. 128)

„Co by Ti pomohlo, abys o ochraně klimatu mluvil(a) víc ve svojí rodině a se svými spolužáky?“ (otázka č. 11)

Na tuto otázku odpovídali všichni respondenti bez ohledu na to, jestli už se o klimatických změnách s ostatními baví, nebo ne.

Nejvíce respondentů (71) uvedlo, že by jim pomohlo, **kdyby ostatní měli o klima větší zájem**, kdyby byli ochotnější nebo projevovali větší podporu. Několik respondentů také uvedlo, že by bylo dobré, aby o tom ostatní už měli nějaké znalosti. Zmiňována byla také „*potřeba pozitivní odezvy*“. Často také respondenti uváděli, že by k tomu potřebovali ty „*správné příležitosti*“, například aby se o této problematice víc mluvilo v televizi, nebo aby se mohli s ostatními (spolužáky) vidět.

„Kdyby dávali zpětné názory, které nejsou 'tohle jsi četla na internetu' nebo 'necháváš se ovlivnit'.“ (resp. č. 168)

„Kdyby je to více zajímalo, možná by pomohly nějaké kampaně aby se tato věc dostala více do podvědomí lidí, protože by se o to měli všichni zajímat.“ (resp. č. 22)

Druhou nejčastěji zmiňovanou oblastí bylo **know-how** – mít informace a znalosti, argumenty. Někteří respondenti uvedli, že by se téma mělo víc řešit ve škole, nebo že k tomu, aby téma klimatické změny mohli více probírat, potřebují ekotým. Zároveň uváděli, že by jim pomohlo, kdyby mohli dokázat, „*že to má smysl*“.

„Mít možnost vidět své spolužáky na živo, více o tom vědět, jak pomoci, s těmito vědomostmi bych nic nepředal.“ (resp. č. 15)

Někteří respondenti uvedli, že už se o tématu baví dostatečně, nebo že k tomu nic nepotřebují (17).

Několikrát se také objevila odpovědi odkazující na **vnitřní bariéry** – osobní charakteristiky a dovednosti (13krát). Respondentům by prý pomohlo, kdyby uměli přesvědčit a zaujmout, nebo kdyby byli víc komunikativní a s vyšším sebevědomím, případně kdyby o to sami měli větší zájem.

„Musela bych být více komunikativní a tak obecně si myslím že to nikoho v mém okolí ani nezajímá, což je škoda.“ (resp. č. 160)

„Aby z mého projevu dostali přesvědčení a chuť to změnit, ne pouze další fakta...“ (resp. č. 26)

„Většinou jsem v kolektivu jediná, nebo jedna z mála, co se o toto téma zajímá. Takže kdyby o tomto tématu vědělo více lidí. A potom by se mi hodila třeba nějaká přednáška zaměřená opravdu jen na to, jak to ostatním podávat.“ (resp. č. 85)

Odpovědi také naznačily, že je pro některé respondenty velký rozdíl mezi tím bavit se o klimatu doma a ve škole se spolužáky.

„Doma o tom mluvíme hodně, a moji vrstevníci mají bohužel většinou jiné zájmy.“ (resp. č. 181)

„Napsal(a) jsi někdy o ochraně klimatu článek nebo natočil(a) video?“ (otázka č. 12)

Naprostá většina respondentů (90 %) odpověděla, že o klimatu nikdy nepsala nebo netočila video.

„O čem jsi psal(a) nebo natáčel(a)? Jak ti to připadalo?“ (otázka č. 13)

Mezi tématy, o kterých respondenti psali, byla často další environmentální témata, například odpady (třídění, problematika plastů), masový průmysl, testování na zvířatech, obecně klima, jak znovu využít staré věci apod.

„Psala jsem spoutu věcí o emisích, ledovcích, postupných teplotách za období, o složení klimatu a vlivu klimatických podmínek na ostatní věci (ale spíše jen vzduchu a větru.“ (resp. č. 77)

„Psala jsem ještě na základní škole do školního časopisu o tom, že je to důležité vědět, jak třídit odpad. Vždycky mě bavilo psát, ale tohle téma mě baví nejvíce.“ (resp. č. 85)

„Psala jsem náš eko-instagram články o plastech, kontejnerech na hliník, o udržitelné drogerii a domácích potřebách.“ (resp. č. 123)

Ti, kteří odpověděli na otázku, jaké to pro ně bylo, hodnotili tyto aktivity obecně pozitivně: *„Myslím, že jsem něco takového psala do školního časopisu, ale už si to příliš nepamatuju. A pokud se to počítá, tak jsem na toto téma dělala prezentaci do školy. Nejsem si jistá, co myslíte tím, jak mi to připadalo. Jinak to bylo fajn, měla jsem pocit, že dělám něco užitečného.“ (resp. č. 61)*

Našly se ale také spíše negativní reakce: *„Psala jsem o masovém průmyslu a testování na zvířatech. Nikoho to stejně nezajímalo.“ (resp. č. 79)*

„Co by Ti pomohlo, abys o ochraně klimatu více psal(a) články nebo točil(a) videa?“ (otázka č. 14)

Tato otázka byla položena všem respondentům bez ohledu na to, jestli už s psaním článků nebo točením videí mají nějaké zkušenosti.

Nejčastější odpovědí bylo, že potřebují **víc informací**, vědět o čem psát, mít nějakou inspiraci, a v neposlední řadě také **vědět jak na to** (jak stříhat videa např.), celkem se takto vyjádřilo 71 respondentů.

„Muselo by mi to bavit, musel bych mít rozvržené, co o tom budu psát, nebo říkat a umět sestříhávat videa.“ (resp. č. 104)

Další častou odpovědí (38krát) bylo mít k tomu **důvod nebo příležitost**, aby byl například někdo, koho tím osloví, aby byl zájem okolí, aby byla vyhlášena nějaká kampaň nebo soutěž, aby měli vhodné médium apod.

„Mít více času. Aby se o ně někdo následně zajímal a byly něčemu užitečné. Dále větší informovanost (a více zdrojů) na dané téma.“ (resp. č. 124)

Často byla také zmiňována potřeba **mít pomoc a podporu** od ostatních, například spolužáků, kamarádů, nebo také **mentora**, celkem se tato objevila 30krát.

Víc inspirace od svých vrstevníků, prostě abych nebyla zase ve skupině jediná, kdo to dělá, abych se o tom měla s kým bavit a tím si také rozšířit obzory.“ (resp. č. 85)

„Prezenční výuka, kdys se s redakcí scházíme a píšeme. A taky inspiraci, o čem konkrétně bych měla psát.“ (resp. č. 61)

V neposlední řadě hrají u několika respondentů (17) také roli **osobní charakteristiky** jako sebevědomí, nebo obecně „mít o to zájem“ a „nebýt líný“.

Celkem 59 respondentů přitom uvedlo, že o tyto aktivity **nemají zájem**, že to nikdy nedělali, nebo prostě nic, případně, že neví.

„Máš pocit, že můžeš ovlivnit, jakým způsobem Tvoje škola chrání klima?“ (otázka č. 15)

Zhruba dvě třetiny respondentů (65 %) mají pocit, že mohou ovlivnit, jak jejich škola chrání klima.

„Jakým způsobem ovlivňuješ to, jak Tvoje škola chrání klima?“ (otázka č. 16)

Když těmto respondentům (celkem 134) byla položena otázka, jakým způsobem konkrétně ovlivňují to, jak jejich škola chrání klima, byla nejčastější odpověď **členství v ekotýmu** (50krát). Několik respondentů uvedlo, že dělají obecně různé návrhy (11krát), nebylo však například specifikováno, komu tyto návrhy předkládají.

„Nejsem na to nikdy sama. V ekotýmu je fajn, že tam jsou i ostatní, takže si vždycky nějaký projekt nebo něco podobného rozdělíme na části. Každý připravuje to, co ho baví. Začali jsme plánovat, že nějak ekologicky zkrášlíme okolí naší školy (biotopovým jezírkiem,...). Mylíme si, že by to mohlo spolužáky zaujmout. Ještě před pandemií jsme měli na dni otevřených dveří vlastní stanoviště, kde jsme počítali uhlíkovou stopu.“ (resp. č. 85)

„Účastí v ekotýmu a prosazováním návrhů na půdě školního parlamentu. Mluvit s učiteli a představovat nové koncepty.“ (resp. č. 125)

„V ekotýmu, když má někdo nápad, vždyť ho může přednést a pokud je uskutečnitelný, tak se pokaždé snažíme zrealizovat.“ (resp. č. 64)

Zmiňováno bylo také **informování a motivování** ostatních, případně šíření osvěty (25krát).

„Podporuji veškerá pravidla Ekokodexu, účastním se výzev a šířím dobrou osvětu.“ (resp. č. 26)

Pouze 4 respondenti zmínili, že **iniciovali projekty a akce na ochranu klimatu**.

„Povedlo se mi navázat velmi dobrý kontakt nejen s náměstkem primátora ČB, ale právě také s naším ředitelem. Z mojí iniciativy jsem naši školu přihlásil do projektu a zatím se mi daří pomalu, ale viditelně měnit život na škole k zelenější budoucnosti.“ (resp. č. 121)

„Můžu mluvit s lidmi a dělat různé programy pro menší děti.“ (resp. č. 151)

Poměrně často (22krát) respondenti popisovali konkrétní **akce a kroky školy**, tedy že se například „šetří vodou“ nebo „zbytečně nesvíí“, případně že se „jedná o eko-školu“, aniž by bylo z odpovědí zřejmé, zdali uvedená opatření ve prospěch klimatu sami ovlivňují: „Nesvíí se zbytečně ve třídách, třídíme odpad a také sbíráme sběr papíru.“ (resp. č. 157) Podobně v rámci položené otázky také popisovali své **osobní proenvironmentální chování v prostorách školy** (v 9 odpovědích): „Chovám se ve škole šetrně, třídím odpad.“ (resp. č. 141).

Co by Ti pomohlo, abys mohl(a) více ovlivnit, aby Tvoje škola důsledněji chránila klima? (otázka č. 17)

S touto otázkou měli respondenti asi největší potíže z celého dotazníku. Celkem 66 z nich uvedlo, že buď „neví“, „nic“, případně, že jejich škola „už pro klima dělá dost“.

Z konkrétních řešení bylo nejčastěji (38krát) jmenováno **zapojení více spolužáků i učitelů, lepší spolupráce s ostatními ve škole nebo větší zapojení ekotýmu**. Někteří také uvedli, že by jim pomohlo vidět u ostatních větší zájem o problematiku.

„Aby nás bylo víc, takovýchto lidí, kteří to nezhodí za hlavu a budou se stále snažit, mít podporu.“ (resp. č. 122)

„Kdyby jsme se na tom jako děti shodli, třeba aby se nám vrátili koše na recyklování.“ (resp. č. 129)

„Pomoc starších žáků.“ (resp. č. 131)

Poměrně často zaznívala také potřeba **lepšího přístupu ze strany školy** (celkem 33krát), například aby byli žáci vyslyšeni a respektováni, aby měli od školy podporu, aby bylo vedení školy řešením více nakloněno, aby se problematika více ve škole řešila nebo aby se návrhy nakonec uskutečňovaly.

„Kdyby se o tom s námi více bavili učitele případně nám vysvětlili co děláme špatně a v čem se zlepšit.“ (resp. č. 157)

„Aby pan ředitel nebyl tak úzkoprsý... všechny návrhy vždy smete s nějakou výmluvou. Navíc, naše škola je pod biskupstvím, takže jakékoliv změny musí přejít i přes biskupa. Další věci jsou hygienické předpisy a předpisy pro jídelnu. Kvůli nim nám padlo nemálo návrhů.“ (resp. č. 125)

„Více podpory od kohokoli a taky aby jsme se o tom víc bavili a aby bylo víc návrhů jak tu školu posunout.“ (resp. č. 102)

O něco méně respondentů uvedlo, že by potřebovalo **více informací** nebo nápadů, co dělat, konkrétně se tato odpověď objevila v dotazníku 22krát.

Žáci by také uvítali **více času a příležitostí** pro uskutečňování svých nápadů, a především vrátit se fyzicky zpátky do škol (bylo nalezeno 14 odpovědí tohoto typu).

„Momentálně být ve škole, protože během distanční výuky nemám možnost nic ovlivňovat.“ (resp. č. 180)

„Jedna volaná hodina na to aby jsem mohl mluvit o tom ja se klima za celou tuhle dobu změnilo a jak nás to ohrožuje.“ (resp. č. 65)

Poměrně často (13krát) respondenti přímo uváděli návrhy, jak docílit, aby jejich škola více chránila klima:

„Zapojení slavných a známých osobností, fajn projekty, festivaly k tématu.“ (resp. č. 187)

„Navrhnout nějaký nápad na naši schůzi, to by rozhodně vytvořilo diskuzi a třeba i zrealizovalo moji ideu. Ale hodilo by se více psát články do našich městských novin, stránky školy, zapojovat veřejnost do výzev...“ (resp. č. 26)

„Třeba schránka na eko nápady odkohokoliv a byla by anonymní.“ (resp. č. 172)

„Otevřela bych školu a psala články. (resp. č. 142)

Několik odpovědí (celkem 10) odkazovalo na **osobní charakteristiky a dovednosti**, například umět víc motivovat, být aktivnější a odvážnější a více se zapojovat:

„Napadá mě, že bych se musel chovat jako aktivista.“ (resp. č. 204)

Pět respondentů také uvedlo, že by bylo potřeba získat na tyto aktivity více **financí**.

Více informací o projektu a autorech výzkumu

Vzdělávací centrum TEREZA se věnuje environmentálnímu vzdělávání už čtyřicet dva let a spolupracuje dnes s více než 800 školami po celé republice. Je národním koordinátorem čtyř mezinárodních dlouhodobých programů: *Ekoškola*, *Mladí reportéři pro životní prostředí*, *Globe* a *Les ve škole*. V programech *Učíme se venku* a *Jděte ven* spolupracuje také přímo s rodiči a zasazuje se o to, aby děti trávily víc času v přírodě. Odkaz: <http://terezanet.cz/cz>

V rámci aktuálního tříletého projektu ***Ekoškola a ochrana klimatu: od individualismu k občanské participaci*** chce TEREZA školám pomoci s náročným tématem aktivního občanství a komunikace environmentálních témat. Cílem projektu je zlepšit úroveň participace mladých lidí v otázkách spojených se změnou klimatu. Díky projektu vznikla konference pro žáky a učitele *Změňme klima*, jejíž první ročník proběhl v lednu 2021. Dále projekt nabídne řadu workshopů a seminářů pro žáky a učitele, kteří budou pracovat s místními komunitami v okolí svých škol. Odkaz: <https://ekoskola.cz/cz/ekoskola-a-klima>

PhDr. Jan Krajhanzl, Ph.D. je sociální a environmentální psycholog, specialista na komunikaci environmentálních témat s veřejností. Působí na Katedře environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity. Zaměřuje se především na oblast komunikace v ochraně přírody a ochraně klimatu, výzkumy českého veřejného mínění, motivace k environmentálně šetrnému chování a psychologické přínosy kontaktu s přírodou. Je autorem publikací *Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí* (2014) a *Dobře utajené emoce a problémy životního prostředí* (2012), a spoluautorem publikací *Vztah české veřejnosti k přírodě a životnímu prostředí: Reprezentativní studie veřejného mínění* (2018) a *Možnosti spolupráce s veřejností nejen v ochraně životního prostředí* (2010). Spojení psychologie s environmentálními tématy se odborně zabývá od roku 2003, rád propojuje vědu s praxí. Je editorem portálu www.ekopsychologie.cz.

Mgr. Barbora Klocová je absolventkou Environmentálních studií na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Během studia získávala další zkušenosti např. na University of South-Eastern Norway, kde se věnovala udržitelnému turismu a ochraně biodiverzity, nebo v energetickém družstvu Som Energia v Katalánsku. Studium úspěšně završila svým environmentálně-psychologickým výzkumem proenvironmentálního chování lidí na dovolené. Vystudovala také žurnalistiku se zaměřením na tvorbu videí. V současné době působí na komunikačním oddělení University of South-Eastern Norway.

Přílohy: tabulky + grafy

Tabulka č. 1 Co se Ti vybaví, když se řekne změna klimatu?

atmosférické a meteorologické aspekty	143
skleníkové plyny/jevy, emise	20
fyzikální změny a vlastnosti, změny počasí	65
extrémy/výkyvy počasí	34
podnebí, roční období	6
znečištění ovzduší	14
ozonová vrstva/díra	4
(globální) oteplování, teplo	82
dopady/důsledky pro přírodu/krajinu/žp	136
moře, oceány, ledovce	61
krajina, ekosystém, žp	22
sucho/pouště	28
biodiverzita	25
dopady, důsledky pro lidstvo a budoucí generace	18
dopady pro společnost a budoucnost lidí na planetě	8
negativní dopady na zemědělství, ekonomiku a jiné oblasti, např. energetiku	5
nemoci, zdraví	5
asociace s lidskými aktivitami	46
průmysl a energetika	11
doprava	7
fosilní paliva	1
spotřeba masa	4
odpady (plasty)	6
uhlíková stopa	2
deforestace	2
„mohou za to lidé“	14
přírozený jev	3
je to problém (který se neřeší)	9
řešení	14
výzva k akci	7
spotřebitelské chování	5
čistá energetika	2
emoce, emotivní odpověď	13
změna klimatu k lepšímu	4

pozitivní dopady změny klimatu	1
informace, informovanost – grafy	1
osobnost, konkrétní instituce	6
nic/neví/nevyplnil(a)/neurčitá odpověď	4

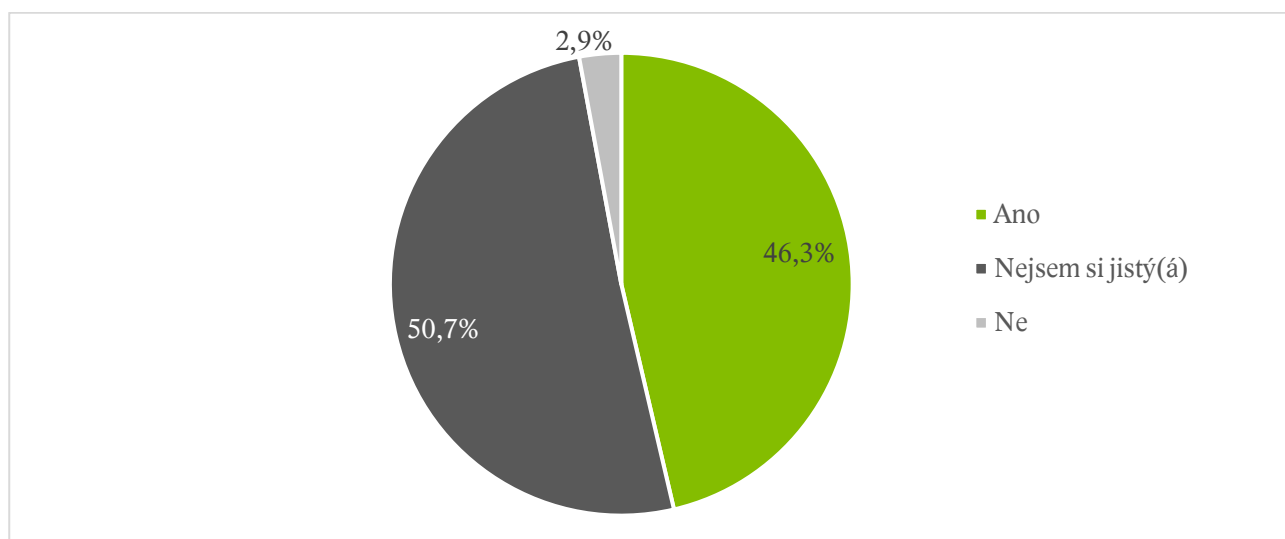
Tabulka č. 2 Jaké pocity v Tobě změna klimatu vyvolává?

negativní emoce	192
strach, obavy	40
nervozita	3
úzkost	5
starost	5
nejistota	11
pesimismus/obavy ohledně budoucnosti	20
smutek	14
lítost	5
bezmoc/beznaděj	8
neschopnost	2
pocit viny	8
zoufalost	1
vztek	12
frustrace	3
pocit nespravedlnosti	1
nepříjemné	3
zima	2
neklid	3
fyzicky špatně	3
obecně negativní/špatné/spíše negativní	43
pozitivní/dobré emoce	9
potřeba, výzva odhodlání něco udělat	28
smíšené, zmatené, zvláštní emoce	12
naděje	1
zvědavost	2
neví/žádné/neutrální/normální	27

Tabulka č. 3 Co by ses rád(a) o změně klimatu dozvěděl(a)?

řešení, jak chránit klima	86
co a jak dělat - řešení	79
jak o tom komunikovat a přesvědčit	7
fakta o problému, jeho příčinách a dopadech	74
příčiny	20
důsledky/projevy	26
princip	17
aktuální stav	10
ověření vlastních znalostí	1
vše/hodně – obecná odpověď	29
nevím/nic	23
budoucnost	12
jak bude – co očekávat	10
jak se připravit na důsledky	2
kdo, proč?	4
kdo to řeší?	1
proč se to neřeší, proč se to připustilo	3
pozitivní zprávy, zajímavosti	2
mám dost informací	3

Graf č. 5 Snažíš se dělat něco pro ochranu klimatu?



Tabulka č. 4 A co všechno jsi pro ochranu klimatu konkrétně zkoušel(a) dělat?

spotřebitelské chování	106
ekodoprava	41
šetřit zdroje	28
uvědomělá spotřeba	24
vegetariánství, veganství	11
samozásobitelství	2
odpady	74
recycle	43
reduce	17
reuse	10
neodhazování odpadků	4
angažovanost	25
šířit osvětu, přesvědčovat	13
členství, pomoc env. org./ekotýmu	6
demonstrace, petice	6
péče o krajinu	14
sázet stromy	8
péče o přírodu (např. sbírání odpadu)	6
neurčitá odpověď, nic	5

Tabulka č. 5 Co si o tom myslíš, že někteří lidé zkouší chránit klima?

pozitivní	38
dobré/dobře	24
správné	9
pozitivní	3
fajn	2
velmi pozitivní	15
skvělé	6
moc hezké	2
super	5
jsem rád(a)	2
obdiv, motivace	22
vděčnost	3
měli by to dělat všichni/víc lidí	8
inspirace/motivace	3

náročné	2
respekt, obdiv	6
je to zapotřebí	17
cení se	7
je to potřeba	5
má to smysl	4
prospěšné	1
spíše pozitivní	6
v pořádku	2
nic proti	3
není to špatně	1
je to jedno, nezachrání to	1
nevím/nic/neurčitá odpověď	18

Tabulka č. 6 Co Ti podle Tvého názoru brání dělat pro ochranu klimatu víc?

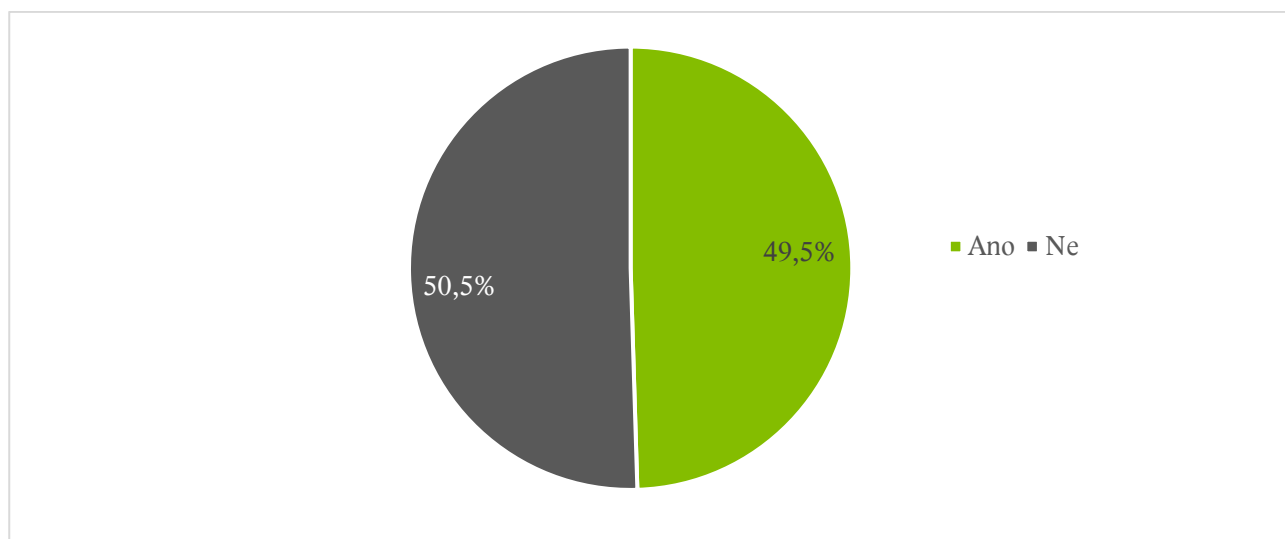
pocit bezmoci, malá šance něco změnit	79
nejistota, co dělat	18
nepříznivé sociální normy	34
nedostatek informací	25
nízká motivace a pohodlnost	8
jiné hodnoty a zájmy	4
svalování odpovědnosti na druhé	3
nevím	30
nic	21

Tabulka č. 7 Co si myslíš, že může kluk nebo holka jako Ty pro ochranu klimatu všechno dělat?

spotřebitelské chování	192
šetřit zdroji	33
ekologická doprava, omezení cestování	47
recycle	57
reuse	10
reduce	14
uvědomělá spotřeba (lokální, přírodní bez palmového oleje)	15
skromnost	8
omezit maso, vegetariánství, veganství	8

motivovat, vzdělávat ostatní – osvěta	58
vzdělávat se, motivovat, přesvědčovat, být aktivní	36
zájem, učení, informace, kritické myšlení	11
angažovanost	7
ekotým	4
nevím	39
péče o krajinu	20
sázet stromy	7
sbírat odpady, pečovat o krajinu	13
omezit emise	17
neznečišťovat ovzduší	9
obnovitelné, šetrné zdroje energie, elektroauta	8
žít ekologicky, zodpovědně	8
nic moc	6
vše, co jde	6

Graf č. 7 Mluvíš o ochraně klimatu s rodinou nebo spolužáky?



Tabulka č. 8 A jaká témata doma nebo ve škole probíráš? Jaký z toho máš pocit?

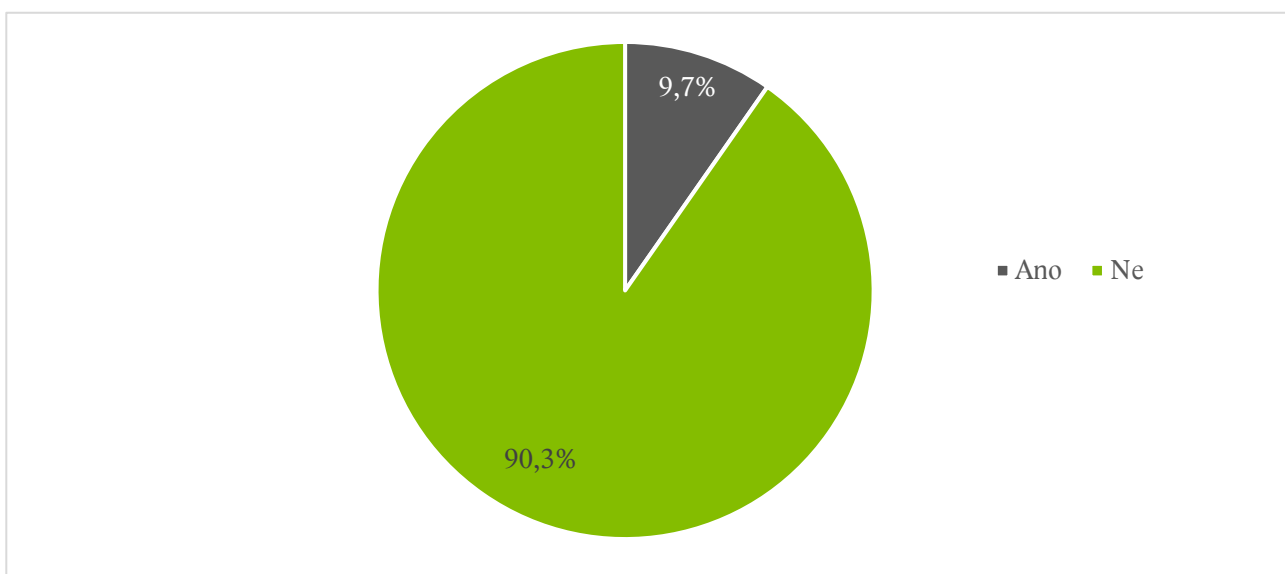
obecně problematika změny klimatu	10
spotřebitelské chování	34
dopady na životní prostředí	21
zdroje krize	9
možnosti, řešení	14
co se děje ve světě	2

přesvědčování ostatních	2
globální oteplování	7
koronavirus	2

Tabulka č. 9 Co by Ti pomohlo, abys o ochraně klimatu mluvil(a) víc ve svojí rodině a se svými spolužáky?

externí faktory	71
ochota, zájem, podpora, naslouchání ostatních	45
příležitost, kampaně, důvod	16
aby mě brali vážně	5
pozitivní odezva	1
aby ostatní věděli víc	4
know-how	62
znalosti, informace, argumenty	46
řešit to ve škole	7
ekotým	3
důkaz, že to má smysl, jaké to má dopady	6
nevím	31
nic	10
mluvím o tom dostatečně	7
osobní charakteristiky a dovednosti	13
umět přesvědčit k akci, zaujmout	6
víc sebevědomí, být víc komunikativní	3
mít o to zájem	4
peníze, čas	7

Graf č. 7 Napsal(a) jsi někdy o ochraně klimatu článek nebo natočil(a) video?



Tabulka č. 10 O čem jsi psal(a) nebo natáčel(a)? Jak ti to připadalo?

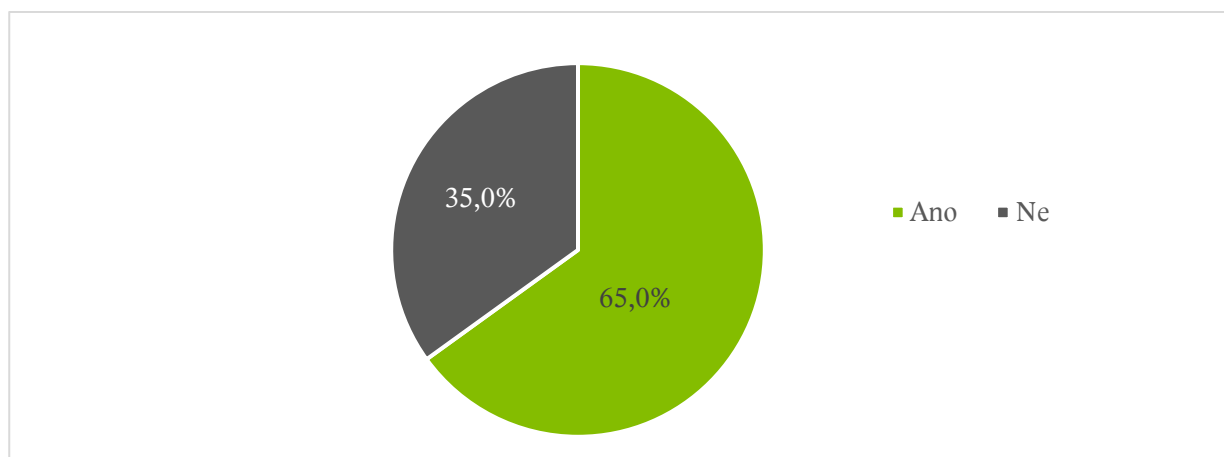
klima	2
masový průmysl	2
emise	1
ledovce	1
testování na zvířatech	1
proč, jak třídit odpad, plasty, odpady	6
co dělat pro péči o planetu	1
udržitelná drogerie	1
znečištění vod	1
znečištění planety	1
jak dát život starým věcem	1
skvělé, super	3
dělám něco užitečného	1
nikoho to nezajímalo	1
bavilo mě o tom psát	1
smutné	1
naučné	1

Tabulka č. 11 Co by Ti pomohlo, abys o ochraně klimatu více psal(a) články nebo točil(a) videa?

mít informace, dovednosti, nápad	71
informace, zdroje	50
vědět o čem, nápad	7
mít inspiraci	2
neumím to, dovednosti, schopnosti, vědět jak na to	12
nemám o to zájem, nevím, nic	59
nemám o to zájem, nechci to dělat	18
nic, ne	14
nevím	22
nikdy jsem to nedělal(a)	5
mít důvod, příležitost	38
mít důvod, motivaci	9
někoho tím oslovit, pomoci, zájem okolí	15
příležitost, soutěž, kampaň, mít médium	13
něco si tím vydělat	1
nebýt na to sám, spolužáci, podpora	18

mít pomoc, podporu	30
mentor, zpětná vazba	2
prostředky, vybavení, finance	10
osobní faktory	17
nebýt líný, zajímat se	10
sebevědomí	7
mít čas	13
konec epidemie	2
být starší	1

Graf č. 6 Máš pocit, že můžeš ovlivnit, jakým způsobem Tvoje škola chrání klima?



Tabulka č. 12 Jakým způsobem ovlivňuješ to, jak Tvoje škola chrání klima?

členství a akce v ekotýmu	50
informování, motivace ostatních, osvěta	25
co dělá škola, učitelé	22
nevím, nijak	21
dělám návrhy	11
osobní chování (např. třídění odpadu)	9
účast na eko-akcích školy nebo ekotýmu	7
iniciace projektů a akcí	4
kontakt s politiky, ředitelem	1

Tabulka č. 13 Co by Ti pomohlo, abys mohl(a) více ovlivnit, aby Tvoje škola důsledněji chránila klima?

nevím, nic	66
nevím	55
nic	3
nic, škola dělá dost	8
zapojit víc lidí	38
větší zájem, spolupráce a zapojení ostatních ve škole	30
zapojit ekotým	8
změny ve škole	33
lepší vedení školy	5
více to řešit	6
být vyslyšen, mít respekt	14
pomoc od ostatních	6
aby se věci uskutečňovaly	2
víc informací, nápadů	22
mít možnost/příležitost	14
návrat do škol	10
mít čas a příležitost	4
konkrétní návrh, co dělat	13
osobní charakteristiky	10
umět lépe motivovat	2
být aktivnější, odvážnější	8
peníze	5